

International
**SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL**

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:30
sssjournal.com

pp.989-997
ISSN:2587-1587

2019 / February / Şubat
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 11/01/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 28/02/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 28.02.2019

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÇEVRE BİLİNCİNE YÖNELİK ALGILARININ BELİRLENMESİ

DETERMINATION OF TEACHERS' PERCEPTIONS ON ENVIRONMENTAL AWARENESS

Doç. Dr. Hande ŞAHİN

Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, handesahin@kku.edu.tr, Kırıkkale/Türkiye

Prof. Dr. Aybala DEMİRCİ AKSOY

Kastamonu Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, aaksoy@kastamonu.edu.tr, Kastamonu/Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1245>

Reference : Aksoy, Ş. & Aksoy, A., D. (2019). "Öğretmen Adaylarının Çevre Bilincine Yönelik Algılarının Belirlenmesi", International Social Sciences Studies Journal, 5(30): 989-997.

ÖZ

Bu çalışma, okul öncesi öğretmen adaylarının çevre bilincine yönelik algılarının belirlenmesi amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür. Araştırma örneklemini, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, Kırıkkale, Gazi ve Afyon Kocatepe Üniversiteleri okul öncesi eğitimi bölümünde okuyan basit tesadüfi yöntem ve gönüllük esasına göre seçilen 505 öğretmen adayından oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Dikmenli ve Konca (2016) tarafından sınıf öğretmeni adaylarının tüketici olarak çevre bilinci algısını belirlemek amacıyla geliştirilen "Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği" araştırmacılar tarafından izin alınarak kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde standart sapma, aritmetik ortalama, ikili gruplar için t-testi, ikiden daha fazla grup için ise ANOVA kullanılmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının çevreye yönelik algılarının cinsiyete, sınıfa, anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir ($p < 0.05$). Bundan sonraki çalışmalarda üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik algıları daha detaylı ele alınarak daha geniş örneklem üzerinde derinlemesine çalışmalar yapılabilir.

Anahtar kelimeler: Çevre, çevre bilinci, çevre bilinci algısı, okul öncesi, öğretmen adayları

ABSTRACT

This study was planned and conducted in order to determine the perceptions of pre-school teacher candidates on environmental awareness. The research sample consisted of 505 pre-service teachers who were selected in the 2017-2018 academic year in Kırıkkale, Gazi and Afyon Kocatepe Universities. The 'Consumer Environmental Awareness Perception Scale' that was developed by Dikmenli and Konca (2016) in order to determine the perceptions of environmental teachers as consumers, was used as a data collection tool in the study. Standard deviation, arithmetic mean, t-test for two groups and ANOVA for more than two groups were used for data analysis. In the research, it was determined that the perceptions of teacher candidates on the environment showed significant differences according to gender, class and parents' education level ($p < 0.05$). In the following studies, the perceptions of university students about the environment can be examined in detail and can be done on a larger sample.

Key Words: Environment, environmental awareness, environmental awareness, preschool, teacher candidates

1. GİRİŞ

Çevre sorunları, basit bir şekilde doğal yaşam ile canlı arasındaki dengenin bozulması olarak ifade edilebilir. Teknolojik gelişmeler, hızlı nüfus artışı, kentleşme, turizm, ekonomik gelişmeler ile birlikte bireylerin çevreye zarar veren tutum ve davranışları çevre sorunlarını arttırmaktadır. Bu sorunların kısa vadede yaşanılan çevreyi ve uzun vadede ise tüm dünyayı tehdit edeceği öngörülmektedir (Gülay ve Öznaçar, 2010:1). Çevre sorunlarının toplumun gündemine taşınması ve çevrenin korunması bilincine sahip bireylerin oluşturulmasında başvurulacak çözüm yolunun eğitim olduğunu söylemek mümkündür (TÜBA, 2002:32). Bireylerde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, olumlu ve kalıcı davranış

değişikliklerinin kazandırılması ve kültürel değerlerin korunması, aktif katılımın sağlanması ile sorunların çözümünde görev alma olarak tanımlanmaktadır (Yalçın, 1993:65). Çevre bilinci ise bir insanın çevresiyle ilişkisinin kendi varlığı bakımından öneminin farkına varması şeklinde tanımlanmaktadır (TÜBA, 2002:29). Çevre bilinci kavramı, çevreyi oluşturan unsurları, koruma, geliştirme ve bozucu etkenler hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra, çevreyi koruma yönünde davranışlar sergilemeyi de içeren bir kavramdır. Çevre bilincinin ilk temelleri ailede atılmaktadır, dolayısıyla çocukluk yıllarında oluşturulan temel, önem arz etmektedir (Türküm, 1998:172-180). Çevre eğitimi verilmesi ve çevre bilincinin geliştirilmesi ile sorunların başlamadan önlenmesi çevresel, ekonomik ve sosyal açıdan önemlidir (Gülay ve Öznaçar, 2010:1).

Basile (2000:21), çevre eğitiminde ve çevreye yönelik tutumların şekillenmesinde okul öncesi dönemin anahtar bir rol oynadığını savunmaktadır. Okul öncesi dönemde çevre eğitimi kavramı ilk kez 1982'de Jaus tarafından kullanılmıştır (Russo, 2001). Nitekim çoğu çalışmada, öğrencilerde çevreye karşı olumlu tutum oluşturulması yönünde çevre eğitiminin ve çevreye yönelik olumlu tutum geliştirilmesinde okul öncesi eğitimin önemi ifade edilmektedir (Domka, 2004; Palmer, 1995). Horwitz (1996), çevreye yönelik ilginin ve doğayla birlikteliğin erken yaşlarda başladığını belirtirken; Cohen (1994), çevre eğitiminde ve çevre bilincinin oluşturulmasında erken çocukluk döneminin anahtar role sahip olduğunu ve etkili çevre eğitimi için gelişimsel olarak uygun, çocukların aktif katılımını içeren bir bilgi tabanı sağlayarak başlanması gerektiğini savunmaktadır. Çevreye yönelik ilginin ve doğayla birlikteliğin erken yaşlarda başladığını belirtmektedir. Çevreye yönelik olumlu tutumların formal eğitim süreciyle şekillendiği, özellikle de okul öncesi eğitimin bu şekillenmede son derece önemli olduğu vurgulanmıştır (Taşkın, 2004:86). Çevre bilinci oluşturmada okul öncesi eğitimcilerinin ciddi bir sorumluluğu bulunmaktadır. Öğretmenlerin çevre konusunda gösterdikleri hassasiyet ve sergiledikleri tutumlar çevre eğitimi ile ilgili öğrencilerin çevre ile ilgili davranışlarını etkileyebilir, onlar için model oluşturabilir (Tanık Önal, 2018). Buradan hareketle gerçekleştirilen bu çalışmada geleceğin öğretmenleri okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik algılarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın evrenini Türkiye'de okul öncesi eğitim veren devlet üniversitelerindeki okul öncesi eğitimi bölümünde okuyan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Ülkemizde okul öncesi eğitim veren 57 devlet üniversitesi bulunmaktadır. Araştırmanın örneklemini bu 57 üniversite arasından seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden biri olan sistematik örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Sistematik örneklemede, evren büyüklüğünün örnekleme büyüklüğüne bölünmesiyle k katsayısı olarak ifade edilen örnekleme aralığı belirlenir ve örnekleme aralığı içinde kalan değerler arasından bir değer rastgele seçildikten sonra bundan sonraki değerler k katsayısı kadar sonraki birimi seçerek yapılan bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd. 2016:88). Araştırmanın örneklemini, Kırıkkale, Gazi ve Afyon Kocatepe Üniversiteleri okul öncesi eğitimi bölümünde okuyan basit tesadüfi yöntem ve gönüllük esasına göre seçilen 505 öğretmen adayından oluşmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Okul Öncesi Eğitimi Alan Öğretmen Adaylarının Üniversitelere Göre Dağılımı (n=505)

Üniversite	Sayı	Yüzde
Kırıkkale Üniversitesi	172	34.1
Gazi Üniversitesi	168	33.3
Afyon Kocatepe Üniversitesi	165	32.7

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Dikmenli ve Konca (2016) tarafından sınıf öğretmeni adaylarının tüketici olarak çevre bilinci algısını belirlemek amacıyla geliştirilen "Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği" araştırmacılardan izin alınarak kullanılmıştır. Veriler 2017-2018 Eğitim öğretim yılında araştırmacılar tarafından yüz yüze yapılan görüşmeler ile toplanmıştır.

"Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği" 20 olumlu, 8 olumsuz madde olmak üzere toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, "Duyarlılık Bilinci", "Davranış Bilinci", "Sosyal Baskı" ve "Bilincin Yönlendirilmesi" olmak üzere 4 boyuttan oluşmaktadır. Madde seçenekleri beşli likert tipi ölçek kullanılarak hazırlanmıştır. Kesinlikle Katılmıyorum 1 puan, Katılmıyorum 2 puan, Kısmen Katılıyorum 3, Katılıyorum 4 ve Kesinlikle Katılıyorum 5 puan olarak; boş bırakılan maddeler ise 0 puan verilerek değerlendirilirken, olumsuz ifadelerle ilişkin değerler ters puanlandırılmıştır. Ölçeğin "Duyarlılık Bilinci" alt boyutunda yer alan 10 maddeden alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 50'dir. Bu boyuttan alınan puanın yüksek olması, öğretmen adaylarının çevreye karşı duyarlılık bilincinin yüksek olması anlamına gelmektedir. "Davranış Bilinci" alt boyutunda 9 madde yer alıp, alınabilecek en düşük puan 9, en

yüksek puan 45'tir. Bu boyuttan alınan puanların yüksek olması, öğretmen adaylarının çevreye olan bilincini davranışlarına dönüştürdüğüne işaret etmektedir. Ölçekte yer alan "Sosyal Baskı" alt boyutu 5 maddeden oluşmaktadır. Bu boyuttan alınabilecek en düşük puan 5, en yüksek 25'tir. Bu alt boyuttan alınan puanların yüksek olması öğretmen adaylarının sosyal baskıdan daha az etkilendiği anlamına gelmektedir. Ölçekte yer alan dördüncü boyut ise 4 maddeden oluşan "Bilincin Yönlendirilmesi"dir. Bu boyuttan alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek 20'dir. Bu boyutta alınan puanların yüksek olması öğretmen adaylarının alışveriş tercihini yönlendirecek tanıtımlardan daha az etkilendiğine işaret etmektedir. Ölçeğin tamamından alınabilecek en düşük puan 28, en yüksek puan 140'tır. Ölçekten alınan puanların artması öğretmen adaylarının tüketici olarak çevre bilinçlerinin yüksekliğine, puanların azalması ise bilinçsiz tüketici olmaya işaret etmektedir.

3. BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırma kapsamındaki öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu (%84.6) kadındır. geriye kalanlar ise (%15.4) erkektir. %30.9'u birinci sınıf, %21.6'sı 2. sınıf, %27.1'i 3. ve %20.4'ü dördüncü sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin %40.4 17-19 yaş, %51.9'u 20-22 yaş ve %7.7'si 23-25 yaş grubundadır. Öğretmen adaylarının yarıya yakınının annesinin eğitim durumu (%47.3) ilköğretim ve daha düşük seviyededir. Babalarının %25.9'u ilköğretim ve altı. %25.0'ı ortaöğretim, %26.9'u lise, %20.6'sı üniversite ve %1.6'sı lisansüstü eğitim görmüştür. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının ailelerinin gelirlerine ilişkin algıları %52.1 ile "gelir ve gider eşit" şeklindedir.

Tablo 2. Çalışmaya Katılan Öğretmen Adaylarına İlişkin Bilgiler

Değişkenler	Sayı	Yüzde
Sınıf		
1.	156	30.9
2.	109	21.6
3.	137	27.1
4.	103	20.4
Yaş		
17-19	204	40.4
20-22	262	51.9
23-25	39	7.7
Cinsiyet		
Kadın	427	84.6
Erkek	78	15.4
Anne Eğitim Durumu		
İlköğretim ve altı	239	47.3
Orta öğretim	129	25.5
Lise	97	19.2
Üniversite	36	7.1
Lisans üstü	4	0.8
Baba Eğitim Durumu		
İlköğretim ve altı	131	25.9
Orta öğretim	126	25.0
Lise	136	26.9
Üniversite	104	20.6
Lisans üstü	8	1.6
Aile Geliri Algısı		
Gelir gideri fazlasıyla karşılıyor	119	23.6
Gelir ile gider eşit	263	52.1
Gelir gideri karşılamıyor	123	24.4

Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğu (%73.9) çevre konusunda bir eğitim almamıştır ve neredeyse tamamının (%93.9) herhangi bir çevre kuruluşuna da üyeliği bulunmamaktadır. Çevre kuruluşuna üye olanların, TEMA, Greenpeace ve Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF) gibi çevre kuruluşlarına üyelikleri bulunmaktadır. Öğretmen adayları çevre ile ilgili bilgileri %41.0 ile çoğunlukla kitle iletişim araçlarından elde ettiklerini ifade etmiştir. Araştırmaya alınanların %88.9'u çevre konusunda yapılması gerekenleri bildiğini ve dikkat ettiklerini belirtmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Çalışmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Çevre İle İlişkileri

Çevre ile İlişki	Sayı	Yüzde
Çevre ile ilgili eğitim alma durumu		
Evet. eğitim aldım	132	26.1
Hayır. eğitim almadım	373	73.9
Çevre ile ilgili bir kuruluşa üyelik durumu		
Evet, üyeyim	31	6.1
Hayır, üye değilim	474	93.9
Çevre ile ilgili bilgi kaynakları		
Okul	98	19.4
Kitap	103	20.4
Kitle İletişim araçları	207	41.0
Okul, kitap ve kitle iletişim araçları	92	18.2
Aile	2	0.4
Çevre Kuruluşları (TEMA v.b)	2	0.4
Bilgi kaynağım yok	1	0.4
Çevreye Bakış Açılırları		
Yapılması gerekenleri biliyor ve dikkat ediyorum	449	88.9
Yapılması gerekenleri biliyor ama dikkat etmiyorum	43	8.5
Bu konuyu bilmiyorum ve dikkat etmiyorum	13	2.6

“Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği” alt boyutlarından “duyarlılık bilinci” alt boyutundan en düşük 16 puan, en yüksek 49 puan alınmıştır. “Duyarlılık bilinci” alt boyutuna ait ortalama 35.40 olarak saptanmıştır. “Davranış bilinci” alt boyutu ortalaması 25.27; en düşük alınan puan 13 ve en yüksek alınan puan 43 olmuştur. Duyarlılık ve davranış bilincine ilişkin puanların nispeten yüksek olması, öğretmen adaylarının çevreye karşı duyarlılık bilincinin yüksek olması ve öğretmen adaylarının çevre bilincini davranışlarına dönüştürdüklerini göstermektedir. Diğer yandan “Sosyal baskı” alt boyutundan en düşük 5 puan alınırken. en fazla 22 puan alınmış ve ortalama 13.75 değeri elde edilmiştir. “Bilincin yönlendirilmesi” alt boyutundan en düşük 4, en yüksek 20 puan alınmıştır. Bu boyutun ortalaması 10.58 olarak belirlenmiştir (Tablo 4). “Sosyal Baskı” ve “Bilincin Yönlendirilmesi” alt boyutlarının nispeten düşük çıkması öğretmen adaylarının sosyal baskıdan daha fazla etkilendiklerini ve alışveriş tercihini yönlendiren tanıtımlardan da daha fazla etkilendiklerini göstermektedir.

Tablo 4. Öğretmen Adaylarının “Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği” ne ve Alt Boyutlarına İlişkin Ortalamaları

Boyutlar	N	Min.	Maks.	\bar{X}	S
Duyarlılık Bilinci	505	16.00	49.00	35.40	5.19
Davranış Bilinci	505	13.00	43.00	25.27	4.85
Sosyal Baskı	505	5.00	22.00	13.75	2.79
Bilincin Yönlendirilmesi	505	4.00	20.00	10.58	2.14
Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği	505	62.00	106.00	85.00	6.74

Okul öncesi öğretmen adaylarının “Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği”nin alt boyutları ile cinsiyetleri arasındaki karşılaştırma Tablo 5’te verilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının cinsiyeti ile “Duyarlılık Bilinci” ve “Bilincin Yönlendirilmesi” alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<.05$). Kadın öğretmen adaylarının erkeklere göre çevreye yönelik daha duyarlı oldukları ve bunu davranışa dönüştürebildikleri söylenebilir. Buna karşın erkek öğretmen adaylarının “Sosyal Baskı” ve “Bilincin Yönlendirilmesi” alt boyut puanları kadın öğretmen adaylarından yüksek olarak belirlenmiştir. Bu durumda erkeklerin sosyal baskıdan ve alışveriş tercihlerini yönlendirebilecek tanıtımlardan daha az etkilendiğini söylemek mümkündür.

Kadın öğretmen adaylarının tüketici olarak çevre bilinçlerinin erkek öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi eğitimi lisans programlarını tercih eden adayların ve programa devam eden öğrencilerin çoğunlukla kadınlardan oluşmasının, araştırmanın bu bulgusu üzerinde etkili olduğunu düşündürmektedir. Elde edilen bu bulgu, cinsiyetin çevreye duyarlılığa etkisini inceleyen çeşitli çalışmaların (Aksoy ve Karatekin, 2011; Atasoy ve Ertürk, 2008; Çabuk ve Karacaoğlu, 2003; Gürbüz ve Çakmak, 2012; Karademir ve ark., 2017; Şahin ve Doğu, 2018; Timur ve ark., 2013) bulgularıyla da paralellik göstermektedir.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Cinsiyetine Göre “Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği” ve Alt Boyutlarına İlişkin t-testi Sonuçları(n=505)

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	T	sd	p
Duyarlılık Bilinci	Kadın	427	35.80	4.80	3.34	503	.000
	Erkek	78	33.21	6.56			
Davranış Bilinci	Kadın	427	25.27	4.79	-.025	503	.980
	Erkek	78	25.28	5.17			
Sosyal Baskı	Kadın	427	13.65	2.71	-1.77	503	.080
	Erkek	78	14.32	3.15			
Bilincin Yönlendirilmesi	Kadın	427	10.46	2.02	-3.00	503	.003
	Erkek	78	11.24	2.60			
Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği	Kadın	427	85.18	6.43	1.15	503	.254
	Erkek	78	84.05	8.20			

p < .05

Öğretmen adaylarının “Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği”nin alt boyutları ile öğrenim gördükleri sınıf arasındaki karşılaştırma Tablo 6’da verilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf ile “Duyarlılık Bilinci” alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<.05). Birinci sınıf öğrencilerinin çevreye karşı daha bilinçli davranışlara sahip olduğu belirlenmiştir. Yine aynı şekilde 1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının “Sosyal Baskı” ve “Bilincin Yönlendirilmesi” alt boyut puanları diğer sınıflarda öğrenim gören öğretmen adaylarından yüksek olarak belirlenmiştir. Bu durumda 1. sınıf öğrencilerinin sosyal baskıdan ve alışveriş tercihlerini yönlendirebilecek tanıtımlardan daha az etkilendiği söylenebilir. Bu durum Okul Öncesi Öğretmenliği ders programında çevre duyarlılığını arttırmaya yönelik yeterli düzeyde dersin ve etkinliğin yer almadığını, bu nedenle sınıf düzeyinin ilerlemesine rağmen öğrencilerde çevreye yönelik olumlu yönde değişen bir bilinç geliştirilemediğini düşündürmektedir.

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf ile “Davranış Bilinci” alt boyutu arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucuna göre fark; 1. sınıf ile 2. ve 3. sınıflar arasındadır.

Çalışmadaki bulguların aksine Çabuk ve Karacaoğlu’nun (2003) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada son sınıf öğrencilerinin alt sınıftaki öğrencilere göre daha fazla çevre duyarlılığına sahip olduklarını belirlemiştir.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının Sınıfına Göre “Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği” ve Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (n=505)

Boyutlar	Sınıf	N	X	S	F	p	SD	Tukey
Davranış Bilinci	1.sınıf	156	26.46	5.24	5.41	0.00	3	1-2 1-3
	2.sınıf	109	24.30	5.28				
	3.sınıf	137	24.66	3.72				
	4.sınıf	103	25.30	4.78				
Duyarlılık Bilinci	1.sınıf	156	25.27	4.85	2.31	0.07	3	-
	2.sınıf	109	35.60	5.23				
	3.sınıf	137	34.41	5.45				
	4.sınıf	103	35.32	4.76				
Sosyal Baskı	1.sınıf	156	36.23	5.28	14.17	0.14	3	-
	2.sınıf	109	35.40	5.19				
	3.sınıf	137	14.04	2.79				
	4.sınıf	103	13.70	3.00				
Bilincin Yönlendirilmesi	1.sınıf	156	13.86	2.53	1.69	0.17	3	-
	2.sınıf	109	13.23	2.85				
	3.sınıf	137	13.75	2.79				
	4.sınıf	103	10.82	1.96				

P<.05

Öğretmen adaylarının “Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği”nin alt boyutları ile anne eğitim durumu arasındaki karşılaştırma Tablo 7’de verilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının anne eğitim durumu ile “Sosyal Baskı” alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<.05). Annesi lisans üstü öğrenim gören öğretmen adaylarının sosyal baskıdan daha az etkilendikleri belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının anne eğitim durumu ile “Sosyal Baskı” alt boyutu arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucuna göre fark; ilköğretim ve altı ile üniversite ve lisans üstü mezunu annelere sahip öğretmen adayları arasındadır.

Annesi lisans üstü mezunu öğretmen adaylarının tüketici olarak çevre bilinçlerinin diğer öğretmen adaylarından yüksek olduğu belirlenmiştir.

Akçay Okur ve arkadaşları (2017) tarafından okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada katılımcıların anne öğrenim durumları ile çevre tutumları arasında fark bulunmamıştır. Ercengiz ve arkadaşlarının (2014) yaptığı çalışmada da anne eğitim düzeyi ile öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin duyarlılıkları ile anne eğitim durumları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu çalışmaların aksine, Özmen ve arkadaşlarının (2005), Polat’ın (2012), çalışmalarında ebeveyni üniversite mezunu olan üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutum puanları, ebeveyni üniversite mezunu olmayan üniversite öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 7. Öğretmen Adaylarının Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği” ve Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (n=505)

Boyutlar	Anne Eğitim Durumu	N	X	S	F	p	SD	Tukey
Davranış Bilinci	İlköğretim ve altı	239	24.73	4.74	2.40	0.04		
	Orta öğretim	129	26.16	5.19				
	Lise	97	25.48	4.70				
	Üniversite	36	24.72	4.16				
	Lisans üstü	4	28.25	5.50				
Duyarlılık Bilinci	İlköğretim ve altı	239	34.73	4.93	3.40	0.09		
	Orta öğretim	129	35.64	5.17				
	Lise	97	36.29	5.54				
	Üniversite	36	37.06	4.88				
	Lisans üstü	4	31.25	8.66				
Sosyal Baskı	İlköğretim ve altı	239	14.20	2.58	7.06	0.00	1-3 1-4	
	Orta öğretim	129	13.69	2.79				
	Üniversite	36	12.33	2.56				
	Lisans üstü	4	17.25	4.65				
Bilincin Yönlendirilmesi	İlköğretim ve altı	239	10.70	2.08	0.98	0.42		
	Orta öğretim	129	10.68	2.04				
	Lise	97	10.29	2.31				
	Üniversite	36	10.28	2.21				
	Lisans üstü	4	10.00	2.94				
Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği	İlköğretim ve altı	239	84.36	6.36	1.67	0.16	4	-
	Orta öğretim	129	86.17	7.27				
	Lise	97	85.18	7.17				
	Üniversite	36	84.39	5.95				
	Lisans üstü	4	86.75	1.89				

P<.05

Tablo 8. Öğretmen Adaylarının Babalarının Eğitim Durumuna Göre Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği” ve Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları (n=505)

Boyutlar	Baba Eğitim Durumu	N	X	S	F	P	sd	Tukey
Davranış Bilinci	İlköğretim ve altı	131	24.31	4.80	2.57	0.03	4	1-3
	Orta öğretim	126	25.56	4.66				
	Lise	136	25.15	4.94				
	Üniversite	104	26.18	4.84				
	Lisans üstü	8	26.75	5.18				
Duyarlılık Bilinci	İlköğretim ve altı	131	34.85	5.42	1.64	0.16	4	-
	Orta öğretim	126	35.03	4.54				
	Lise	136	35.55	5.16				
	Üniversite	104	36.41	5.46				
	Lisans üstü	8	34.38	6.80				
Sosyal Baskı	İlköğretim ve altı	131	13.95	2.74	1.39	0.23	4	-
	Orta öğretim	126	13.98	2.48				
	Lise	136	13.74	2.80				
	Üniversite	104	13.21	3.06				

	Lisans üstü	8	14.13	3.98				
Bilincin Yönlendirilmesi	İlköğretim ve altı	131	10.79	2.27	1.57	0.18	4	-
	Orta öğretim	126	10.71	2.02				
	Lise	136	10.46	1.98				
	Üniversite	104	10.45	2.27				
	Lisans üstü	8	9.13	1.96				
Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği	İlköğretim ve altı	131	83.89	6.57	1.88	0.11	4	-
	Orta öğretim	126	85.27	6.31				
	Lise	136	84.90	6.79				
	Üniversite	104	86.26	7.34				
	Lisans üstü	8	84.38	4.87				

$P < .05$

Öğretmen adaylarının “Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği”nin alt boyutları ile baba eğitim durumu arasındaki karşılaştırma Tablo 8’de verilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının baba eğitim durumu ile “Davranış Bilinci” alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < .05$). Babası lisans üstü öğrenim gören öğretmen adaylarının çevreye olan bilinci davranışa dönüştürebildikleri belirlenmiştir.

Öğretmen adaylarının baba eğitim durumu ile “Davranış Bilinci” alt boyutu arasında ortaya çıkan farkın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucuna göre fark; ilköğretim ve altı ile lise mezunu babalara sahip öğretmen adayları arasındadır.

Babası üniversite mezunu öğretmen adaylarının tüketici olarak çevre bilinçlerinin diğer öğretmen adaylarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Şenyurt ve arkadaşları (2011) tarafından üniversite öğrencilerinin çevresel duyarlılıklarının incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada baba eğitim düzeyi açısından anlamlı fark bulunmuştur. Şama (1997) ve Polat (2012) tarafından yapılan çalışmalarda da baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrenciler lehine bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

Okul öncesi eğitimin, çocukların çevreyle ilgili bilinç geliştirmelerinde payı büyüktür. Okul öncesi dönemde çocukların yetişkinleri model aldıkları düşünüldüğünde; bu dönemde çocuklarla beraber vakit geçiren yetişkinlerin tutum ve davranışlarının oldukça önemli olduğu söylenebilir. Okul öncesi öğretmenlerinin çocuğun yaşamındaki rolü nedeniyle okul öncesi öğretmen adaylarının tüketici olarak çevre bilinci algısını belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunluğu çevre konusunda bir eğitim almamıştır ve çevre kuruluşuna üyelikleri bulunmamaktadır. Okul öncesi öğretmen adayları çevre konusunda yapılması gerekenleri bildiklerini ve dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir. Duyarlılık ve davranış bilincine ilişkin yüksek puan elde etmişlerdir. Çalışmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının çevreye karşı duyarlılık bilincinin yüksektir ve çevre bilincini davranışlarına dönüştürmüşlerdir. Buna karşın sosyal baskı ve bilincin yönlendirilmesi ‘ne ilişkin puanları düşüktür. Öğretmen adaylarının sosyal baskıdan ve alışveriş tercihini yönlendiren tanıtımlardan daha fazla etkilenmektedir. Bununla birlikte, kadın öğretmen adaylarının tüketici olarak çevre bilinçlerinin erkek öğretmen adaylarından daha yüksek bulunmuştur. Annesi lisans üstü mezun ve babası üniversite mezunu öğretmen adaylarının tüketici olarak çevre bilinçlerinin diğer öğretmen adaylarından yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar dikkate alınarak şu önerilerde bulunulabilir;

- Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre bilincinin artırılmasına yönelik bir çevre eğitimi gerçekleştirilebilir. Bu doğrultuda üniversite müfredatlarına çevre eğitimi dersi eklenebilir.
- Üniversitelerde çevre ve çevre sorunlarına dikkat çekebilmek için, çevre konusunda konferans, panel, seminer gibi faaliyetler düzenlenebilir.
- Bu araştırma Türkiye’deki üç üniversitenin okul öncesi eğitimi lisans programlarına devam eden öğretmen adayları ile sınırlıdır. Konu ile ilgili benzer araştırmalar daha geniş örneklemeler üzerinde gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

1. Akçay Okur, N., Halmatov, M. & Ekin, S. (2017). Okul Öncesi Öğretmeni Adaylarının Ağaç ve Çevreye Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13: 1-18.
2. Aksoy, B. & Karatekin, K. (2011). Farklı programlardaki lisans öğrencilerinin çevreye yönelik duyuşsal eğilimleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 15 (3)23-36.
3. Atasoy. E. & Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması, Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi. 10 (1)105-122.
4. Basile, C. G. (2000). Environmental Education as a Catalyst for Transfer of Learning in Young Children. The Journal of Environmental Education. 32(1)21-27.
5. Çabuk, B. & Karacaoğlu, C. (2003). Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 36(1-2)189-198.
6. Dikmenli, Y. & Konca, A.S. (2016). Vaidity and Reliability Study of Environmental Consciousness Scale (Tüketici Çevre Bilinci Algı Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması) Eğitimde Kuram ve Uygulama, 12(6)1273-1289.
7. Domka, L. (2004). Environmental education at pre-school. International Research in Geographical and Environmental Education. 13(3) 258-263 (Taşkın. Ö. & Şahin. B. (2008). ‘Çevre’ Kavramı ve Altı Yaş Okul Öncesi Çocuklar. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2008 (23)1-12)’den alınmıştır.
8. Ercengiz, M., Kurt Keçeci S. & Polat, S. (2014). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik duyarlılıklarının incelenmesi (Ağrı İli Örneği). Ekev Akademi Dergisi 18 (59)119-132.
9. Erten, S. (2005). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarında Çevre Dostu Davranışların Araştırılması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 28(2005)91-100.
10. Gülay. H. & Öznaçar, M. H. (2010). Okul öncesi dönem çocukları için çevre eğitimi etkinlikleri. Pegem Akademi 1. Baskı. Ankara.
11. Gürbüz. H. ; Kışoğlu, M. & Erkol. M. (2007). Biyoloji öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının informal ve formal eğitim ortamları açısından değerlendirilmesi. A.Ü. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi. 2 (3)74-84.
12. Horwitz, W. A. (1996). Developmental origins of environmental ethics: The life experiences of activists. Ethics and Behavior. 6(1). 29-54 (Taşkın. Ö. ve Şahin. B. (2008).” Çevre” Kavramı ve Altı Yaş Okul Öncesi Çocuklar. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2008 (23)1-12)’den alınmıştır.
13. Karademir, A.H., Uludağ, G. & Cingi, M.A. (2017). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Çevreye İlişkin Davranış Düzeylerinin İncelenmesi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2017(41)120-136.
14. Palmer, J. A. (1995). Environmental thinking in the early years: Understanding and misunderstanding of concepts related to waste management. Environmental Education Research, 1(1) 35-45 (Taşkın, Ö. & Şahin, B. (2008). ‘Çevre’ Kavramı ve Altı Yaş Okul Öncesi Çocuklar. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2008(23)1-12)’den alınmıştır.
15. Özmen, D., Çetinkaya, A. & Nehir, S. (2005). Üniversite öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 4/6, 330-344.
16. Polat, S. (2012). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
17. Şahin, H.G. & Doğu, S. (2018). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunlarına İlişkin Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. Elementary Education Online. 2018; 17(3)1402-1416.
18. Şama, E. (1997). Üniversite gençliğinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları (Gazi Eğitim Fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 126s, Ankara.

19. Şenyurt, A., Temel, A.B., & Özkahraman, Ş. (2011) Üniversite öğrencilerinin çevresel konulara duyarlılıklarının incelenmesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2(1), Isparta.
20. Tanık Önal, N. (2018). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutum Ve Çevre Dostu Davranışları: Fenomenolojik Bir Araştırma, The Journal of Academic Social Science Studies, Spring I(65)29-44.
21. Timur. S., Yılmaz, Ş. & Timur, B. (2013). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi ve Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi. 14 (2)191-203.
22. Taşkın, Ö. (2004). Postmaterialism new environmental paradigm and ecocentric approach: "A qualitative and quantitative study of environmental attitudes of Turkish senior high school students". Yayımlanmamış doktora tezi, Indiana University, Bloomington, IN. (Taşkın, Ö. & Şahin, B. (2008). "Çevre" Kavramı ve Altı Yaş Okul Öncesi Çocuklar. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1(23) 1-12.
23. TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi) (2002). Türkiye İçin Sürdürülebilir Kalkınma Öncelikleri. Tekeli İ. (Ed.), TÜBİTAK Yayınları, Ankara.
24. Türküm, A.S. (1998). Çağdaş Toplumda Çevre Sorunları ve Çevre Bilinci. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı, G. Can (Ed.), Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan içinde (s. 163-181). Eskişehir: T.C Anadolu Üniversitesi.
25. Yalçın, C. (1993). Çevre duyarlılığı ve eğitimi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.